

Pane Prezident!

Uprostred vratia citov v týchto historických časoch obraciame sa k Vám my: maďarstvo mesta Levíc a jeho okolia. V záujme jedného nám srdcu prirasteného kultúrneho ústavu predchádzame pred pána Prezidenta, ktorý ústav maďarstvo nášho mesta a okolia od sto liet s láskou pestovalo a rozvíňovalo, včul ale do zahynutia upadnúť vidí.

Pane Prezident! Zákony republiky v písme, zodpovední vodcovia ale slovne tak na vonkajšok, ako vnútri vždy, všade a pred každým taký obraz predstavujú, že jazyk národných menšín na celej čiare, následovne i školách neprevratne a neobmedzene sa uplatňuje!

Vskutku ale v gymnáziume mesta Levíc v bežiacom školskom roku v I. triede zastavili učenie v maďarskom jazyku! Upovedomení sme, že to bude osudom v budúcom školskom roku aj II. triedy, to jest: na tomto maďarskom okolí tento raz 105 rokov od jeho založenia až po dnes nepretržane maďarský ústav chcú slovenským pretvoriť a skrze to naše deti pozbaviť toho, aby sa oni v ich maďarskej reči mohli učiť.

Oproti tejto okolnosti sme prinútení pozdvihnúť naše slovo a s pomocou nižšie predložených príčin prosíme pána Prezidenta, by ste boli tak láskavý, patričným orgánom nariadiť, aby v zmysle zákona republiky a výjavov zodpovedných mužov jazykom učebným levického hlavného gymnáziumu maďarský uznali a aj naďalej nechali.

Obyvateľstvo mesta Levíc, roviny prihontnej a v dolinách od Pereca a Sikinci¹ až po Dunaj je čisto maďarské.

Pravda je síce, že následkom popisu ľudu prevedeným 1919 roku štatistické výkazy na tomto okolí aj inojazyčné obyvateľstvo vykazujú, však ale toto obyvateľstvo nie je tu stále, pokiaľ pozostáva z väčšej strany z robotníkov a sluhov zo slovanských krajov tu sa zdržujúcich, a z druhej strany následkom hraničenia s cudzím štátom skrze vládu tu dočasne osadených úradníkov, štátnych robotníkov a vojska jazyka slovenského, českého a moraviackého. Dovolíme si k dokázaniu tejto okolnosti jeden krátky príklad predložiť: v obci Hronských Vozokanoch je vypísaných 209 obyvateľov slovenského jazyka, kdežto tam dnes ani jediného Slováka niet, pokiaľ tí 209 vojaci boli, ktorí stade preložení sú a obyvateľstvo od koreňa maďarské tam zostalo. Celkom podobné je to aj v Leviciach.

Pokiaľ obyvateľstvo Levíc a okolia z Maďarov pozostáva, aj jazyk žiactva hlavného gymnáziumu tiež len maďarský je. Dosvedčuje to, že v najbližších minulých rokoch do I. triedy priemerne do 100 žiakov bolo zapísaných, kdežto k roku učebnému 1919–20 sa len 22 dalo zapísať. Tento na očividomý úpad to zapríčinilo, že rodičia maďarského jazyka, bárs s patrnou škodou hmotného položenia, prinútení boli do inších, však ale maďarských škôl svoje deti zapísať. Pritom ale aj medzi tými 22 deťmi do I. triedy zapísanými 11 maďarskej národnosti je a týchto osud je včul pedagogické martyrium. Títo následkom nedokonalosti v slovenskom jazyku nebudú vstave jestvovať vo vyšších triedach, následkom čoho bude, že ústav tento v nedostatku navštívenia upadnúť musí.

Upadnutie ale gymnáziumu bolestivo pocíti obyvateľstvo, a nadovšetko úradníci, ktorým ich dietok udržovanie v školách druhých miest neznesiteľné ťarchy naválí na plecía.

A na všetko toto môže to byť dovolené, aby kvôli tým 11 žiakom slovenského jazyka zo slovenského okolia sem došlým: 90–100 maďarské a väčšej strany deti rodičov levických obyvateľov vytísnuté boli z hlavného gymnáziumu?

Pozbavenia maďarského jazyka nemôže byť cieľom správcov česko-slovenskej republiky. S potahom na toto pán dr. Vavro Šrobár, minister s plnou mocou pre Slovensko, pred veľkým množstvom obyvateľstva mesta Levíc a okolia 20. júla 1919 sa vyslovil: „Učebný jazyk v Leviciach maďarský bude. A ani na najnižšom stupni a ani ako výpomocná reč nežiada česko-slovenská republika reč slovenskú.“ Toto ústa sľúbil s ohľadom na hlavné gymnázium.

Zákonodárstvo česko-slovenskej republiky pre menšie národnosti ubezpečuje úplne užívanie ich národného jazyka v školách, v cirkvi a v obcovaní a odnárodnenie za trestuhodný skutok vyslovuje. Avšak zneváženie zákona je to, že hlavné gymnázium levické postupne slovenským chcú pretvoriť a naše deti pozbaviť možnosti učenia len preto, že len maďarsky vedía.

Pre tu príčinu sa utiekame k srdcu a správcovskej múdrosti pána Prezidenta v tom silnom presvedčení, že poslovenčenie oproti sľubu pána ministra Šrobára, bez vedomia a úmyslu pána Prezidenta sa deje a že s ľudskou citlivosťou, s hlbokým politickým prehľadom a s povedomím zodpovednosti spojenou spravodlivosťou pána Prezidenta, nemôže trpieť a nemôže dovoliť vytísnutie maďarskej reči z nášho hlavného gymnáziumu.

Pán Prezident! Naše správne ponosy a urážky s úprimnou dôvernosťou prikladáme pred najvyššie fórum republiky, lebo stadeto dúfame zahojenie urážok našich.

Záujem republiky je, aby občania jej jeden-druhému rozumeli a jedna druhého spolu nazívali. Lež možno by to očakávať, keď našej starobylej maďarskej reči a kultúry zničenie hroziace namáhanie vo väčšine maďarského obyvateľstva mesta Levíc a okolia nedôveru povzbudí oproti múdrosti správy? Môže li to pričiniť k upevneniu česko-slovenskej republiky, keď tieto, na gymnázium sa vzťahujúce nariadenia aj [s] ohľadom [na] hospodárske záujmy neprajný následok vydobyjú? Lebo veď Maďarov na základe hmotného postavenia nad vyhodenu daňou už aj bez toho obrovské ťarchy tlačía, oproti ktorým nemá inšie, len svoj jazyk, ktorý je však právom jeho.

Následkom tohoto všetkého maďarstvo mesta Levíc a okolia žiada, aby do levického hlavného gymnáziuma s ponechaním jeho maďarského rázu taký správca a profesori boli vyslaní, ktorí úplne vládnu maďarskou rečou a spôsobilosť majú na zriadenie školy a na ktorých s uspokojením môžu rodičia svojich synov z ohľadu vyučovania a vyvinovania telesného i duševného cvičenia zveriť a s ktorými aj len maďarsky mlúviaci rodičia sa môžu spotíkať a ktorí s dokonalým vládnutím maďarskou rečou zabezpečia dobrý výsledok vyučovania.

Pri žiadaní dokonalého vyučovania žiadame spolu vychovávaní našich detí nábožno-mravnou námere. Toto s tým myslíme ubezpečiť, že vedenia hlavného gymnáziuma aj ďalej v rukách piaristov zostane.

Pane Prezident! Boží a ľudský zákon je, že učenia a dosiahnutia prameňa vedy v materinskom jazyku pred nikým zatvorene byť nesmie, lebo tohto následok je zaostalosť vo vedení a úpad v mravoch!

Zaostalost' ale vo vede a úpad v mravoch a utláčanie materinskej reči – dľa svedčenia dejepisu – podkopáva život každého štátu.

Pane Prezident! My sme Maďari a aj v kruhu česko-slovenskej republiky, Maďarmi chceme ostať. Ráčte nás vyzrozumieť!

My, mesta Levíc, Tekovskej a Hontianskej stolice občania maďarského jazyka, jako i podosial braterskom dobrom pomere sme žili s našimi susedmi Slovákmi, tak chceme žiť aj ďalej. To je ale tak vtedy možné, keď dľa v zákonách a v zákorných nariadeniach československého štátu zloženého práva jazyk náš udržíme, a kultúru našu, jako podosial i na pozatým vlastnou rečou pestujúc [vo] vzájomnom porozumení a v spokojnosti, po jednej ceste pokračujúc všetky naše sily s potrebnou váhavosťou k blahobytu občianskemu, k rozkvetu našej krajiny venovať budeme.

Po úcty-plnom predostrení našom s dôverou očakávame najvyššej vládnej podpory pána Prezidenta k tomu, aby vláda pod najkratším časom pokročila v tom zámere, že by levické gymnázium, ktoré mesto Levice, aj jeho okolie s dobrovoľnými príspevkami založilo a udržalo a ktoré viac než 100 rokov svojho trvania skrze piaristov vedené bolo, aj na pozatým s maďarským učebným jazykom zadržat' sme mohli.

Spravodlivé vyhovenie našej žiadosti teda s úplnou istotou očakávame v tej nádeji, že tí, ktorým úlohou je previesť zákorné nariadenia pána Prezidenta, so svojvoľným sa zapieraním a s namietaním všelijakých ťažkostí, nebudú odťahovať svojej povinnosti zodpovedať.

Levice, dňa 15. júna 1920.

[...]a

MEMORANDUM

AKPR, f. KPR, inv. č. 1060/H, č. j. D 5259/23, k. 153. Opis, strojopis.^b

a – Následuje 50 podpisů.

b – Na dokumentu poznámka, že memorandum bylo podáno prezidentovi při jeho návštěvě Levic dne 23. 8. 1923. Podle další poznámky však došlo Kanceláři prezidenta republiky až dne 3. 9. 1923.

1 – Rozumí se řeka Sikenica.

D. Makovický T. G. Masarykovi
Jasná Poljana, 22. června 1920

/59

Hlbokoctný Tomáš Jozefovič!

V Rusku jest hodne Čechov i Slovákov i Nemcov z Česko-Slovenska, čo by radi domov a nemôžu. Příčiny sú rozličné: telesná slabosť daktorych, neduživosť, nůdza, nespůsobnosť